

Addenda ad vol. I

5

post p. 5,53:

abactor, -oris *m.* *abigeus* – einer der wegführen lässt, (fremden Besitz) weggibt: RUP. TUIT. trin. 8,25 l. 1010 quale zeli sui refrigerium -es (i. filii Iacob) Ioseph indepti sunt?

10

post p. 15,20:

***abbreviatus** (abr-), -a, -um. *contrahens* – verkürzend: requirit diversitas litterarum: ... sunt verba ... adiudicativa, abr-a, abdicativa.

15

post p. 16,51:

abdicatrix, -icis *f.* *quae reprobat* – eine die verschmäht: ALBERT. M. nat. bon. 150 p. 63,11 prima -x (sc. virgo Maria) temporalium.

20

post p. 19,70:

?***abedra** (absce-), -ae *f.* (per contam. c. absis formatum vid.) *exedra* – Apsis, Chor: CAPIT. episc. I p. 153,26 prohibendum ..., ut in ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio aut in porticu aut -a (ex absce- corr. B; exedra [abscedar var. l.] REGINO syn. caus.) ecclesiae. cf. exedra.

25

post p. 26,60:

***abiudicativus**, -a, -um. *ad abiudicationem q. d. pertinens, negativus, privativus* – verneinend, negierend, privativ: CONR. MUR. summ. p. 162,18 de diversitate verborum, que requirit diversitas litterarum: ... sunt verba ... -a, adiudicativa.

30

post p. 30,32:

***ablevites**, -ae *m.* *acc. pl. -es. de sacerdote qui non erat de filiis Levi i. q. pseudo-levites* – falscher Levit (cf. Vulg. III reg. 12,31): GLOSS. psalt. Lunaelac. 70,1 David psalmus, filiorum Ionadab, (gloss. V: forte traditionem habuerunt, quia filii Syon ad -es psallebantur eqs.) et priorum captivorum.

40

post p. 31,58:

***abluatorium**, -i *n.* (abluere) *vas in quo sordidae vestes eluuntur, alveus* – (Wasch-)Trog: LIBER tram. 185,2 veniat ipse (sc. frater super horrea constitutus) cum -o famulorum ad deportanda illa (vestimenta; v. DuC. s. v.).

45

post p. 34,15:

abneptis, -is *f.* *pronepotis filia, avi neptis* – Ururenkelin: EPIST. Teg. II 112 p. 142,2 abnepos et -is VII^a generatio et VI^{us} gradus est (cf. comm. ed. p. 141).

50

post p. 39,50:

?***abreclino**, -are. (fort. per aberrationem oculorum, et subest aliud verbum; de copia textus a. 1641 v. comm. ed. p. 67 et 97) *vagari, declinare* – herumschweifen, sich entfernen: VITA Landel. Ettenh. 2,4 p. 105,39 ut ... aliae (sc. feminae) ... in eremo -rent (cf. p. 105,41 mulier ... se ... humotenus reclinavit).

55

post p. 40,16:

***abrenuntiator**, -oris *m.* *qui (mundo, possessionibus) renuntiat, asceta* – einer der der Welt entsagt, (auf weltlichen Besitz) verzichtet, Asket: GLOSS. psalt. Lunaelac. 30,11 David haec (Vulg. psalm. 30,11) dicit, quando in deserto morabatur, Christus, quia quasi -r nihil possidebat.

65

post p. 45,48:

***absconditorium**, -i *n.* *lanterna, umbraculum* – Laterne, (Lampen-)Schirm: CATAL. thes. Germ. 6,18 (a. 1127) -a luminis II, unum cristallinum, unum argenteum. 7,10 -um I argenteum.

70

ad p. 66,32 post attingo:

*** abrunco**, -atum, -are. (ab et truncare) *truncare*, *abscidere* – *abschneiden*: VITA Landel. Ettenh. 2,6 viderunt (sc. mulieres) baculum frondentem, quem -tum de arbore una earum illic se pridie humo meminerat impressisse.

post p. 67,6:

abundatio (ha-), -onis f. *abundantia*, *copia* – *Fülle*: VITA Odil. 14 (MGMer. VI p. 45,10; s. X.) locus amoenus erat et aquarum h₂e (-e, [h]abundantia [-cia] var. l.) locuples.

post p. 82,54:

*** accessio**, -are. (accedere; fort. retrograde ex form. perf.) *saepe in chartis Italiae septemtrionalis. de facultate accedendi i. q. adire, pervenire* – *erreichen, (bin)gelangen (zu)*: CHART. Ticin. 8 p. 23,29 (a. 1188) ut ... Bertrammus ... et sui heredes possint -are ... ad pratum suum.

*** accessium**, -i n. (*accessiare) *accessus* – *Zugang*: CHART. Ticin. 110 p. 60,29sq. (a. 1221) salvo eo, quod inferius terminabitur de facto -i iamscriptorum de valle Vedasca; quod -um statuerunt (sc. procuratores) esse debere a predicta valle eqs. CHART. Bund. 968 p. 397,29 item de campo uno, et dicitur ibi prope, cui coheret a mane -um, a meridie habatis, ... et est pertica una.

post p. 97,66:

*** accommodabiliter** adv. *favorabiliter, propenso animo* – *wohlwollend, bereitwillig*: CHART. Sil. D IV 367 p. 244,35 (a. 1279) nos (sc. regina) fidei purae zelum ... gratiosius intuentes et propter hoc ... cupientes ipsorum (sc. iudicis et civium) accomo-r providere quieti.

post p. 102,22:

accubatio (acu-, -batio), -onis f. *actio accubandi, quiescendi* – *das Liegen, Ruben*: PAUL. AEGIN. cur. 70 p. 48,15 facit ... passionem (i. tetanum), etsi raro, labor et in terram -atio (acubatio A), (3,20,1 p. 168,15 χαμενία) et honeris elevatio eqs.

post p. 105,24:

*** accusabilitas**, -atis f. *accusatio, incusatio, inculpatio*, *possibilitas accusandi* – *Anklage, Möglichkeit angeklagt zu werden*: ALBERT. M. eth. I 762 p. 645,66 quamvis possit esse -s in uno amicorum propter honestum, non tamen in altero est ratio accusandi. 777 p. 658,5 quidam sunt, 'qui dant propter' ipsum dare, et 'talis amicitia non' habet '-em,' (cf. p. 1164^a, 35 ἀνέγκλητοι), quia est 'secundum virtutem.' Matth. 6,14 p. 222,41 in secundo paragrapho ... quattuor tangit, ... et ultimum est '-s et generalitas, cum dicit: 'peccata vestra' (cf. antea p. 222,31 culpabilitas).

post p. 112,47:

1. * acerum (-on, ciron, cyrrhon), -i n. (ἄκηρος) *emplastrum sine cera* – *Pflaster ohne Wachs*: THEOD. CERV. chirurg. 3,11 p. 163^D quod (medicamen) dicitur cyrrhon (ciron ed. a. 1499 p. 118a^v et a. 1519 p. 129b^r; cf. Galen. XIII. p. 759,14 ed. Kühn ἄκηρος [acerum versio lat.; gloss.: hoc est absque cera]), quod ceram non recipit.

2. acerum v. aciarium.

post p. 130,24:

achronicus (achronicus), -a, -um. (ἀκρόνυχος) *de script.* ach-icus cf. ThLL. s. v. *nocte imminente eveniens* – *bei Einbruch der Nacht eintretend, 'akronychisch'*: PS. BEDA mund. const. 1,235 Venus ... et Mercurius numquam in triceto vel in quadriceto regulariter distant a sole nec achronico ortu oriuntur aut occidunt, quia eqs. 1,246 est ... ortus alius mundanus, alius heliacus, alius achronicus. 1,249 achronicus, cum aliqua stella vel sidus occidit et oppositum illius per diametrum oritur; 'chronos' autem 'tempus' interpretatur. 1,254 achronicus est occasus, cum eqs.

post p. 130,24:

- 5 **acor**, -oris *m.* *acor, acritudo* – Säure: *remissius de sapore vini i. q. gradus* – Stärke, Intensität: PETR. DAM. epist. 132 p. 441,3 *noli (sc. monachus) ... callere, quid Argitis, quid Rhodia sapiat, quem suavitatis -em Thmolius cum purpureis Preciis Psithiisque componat (v. notam ed.).*

post p. 160,18:

- 10 ***adaudio**, -ire. *oboedire* – Gehör geben, gehorchen: GLOSS. psalt. Lunaelac. 139,12 *oportet -endum esse legem.*

post p. 169,13:

- 15 **adulco**, -are. *dulcificare* – süß machen: PRAECEPT. diaet. II^a 34 *propter sanguinem -andum (dulcendum, dulciendum var. l.; item IX 41).*

post p. 188,54:

- 20 ***adimpletivus**, -a, -um. *qui omnia implet* – erfüllend: ALBERT. M. div. nom. 2,80 p. 93,67 ‘Deitas Iesu est causa omnium’ secundum exitum rerum ab ipsa et ‘-a’ (PG 3,648^C ἀποπληρωτικε), secundum quod conducit unumquodque in suam perfectionem.

post p. 189,7:

- 25 ***adinspector**, -oris. *inspector* – Beobachter: RADBERT. Adalh. 61 p. 1539^C *prudentiae ... mille oculis -r (ex ASBen.; inspector ASBoll. p. 106).*

post p. 192,20:

- 30 ***adispargo**, -ere. *dispergere, dissolvere* – entfernen, auflösen: RECEPT. Bamb. 5 *si sanguis fuerit in oculis, grocumeris ... et super oculos ponis; mire sanguinem de oculis -e (it var. l.).*

post p. 193,37:

- 35 ***adiudicativus**, -a, -um. *praedicativus, definiens, positivus* – (unbedingt) aussagend, definierend, bejahend.: CONR. MUR. summ. p. 162,19 *de diversitate verborum, que requirit diversitas litterarum: ... sunt verba ... abiudicativa, -a.*

post p. 195,29:

- 45 ***adiungibilis**, -e. *qui (ad-, con)iungi potest* – vereinbar, verknüpfbar: ALBERT. M. eth. I 852 p. 714,92 *omne ... , quod additum auget, convenit secundum formam; sed minimum bonum additum per se bono auget bonitatem ipsius; ergo convenit secundum formam cum ipso; ergo est per se bonum et sic est per se -e alteri (sim. p. 715,29.37.39).*

post p. 203,71:

- 50 ***admantatio**, -onis *f.* *immantatio* – ‘Immantation’: *v. vol. IV. p. 1323,69.*

- 55 ***admanto** (ama-), -atum, -are. *struct.: usu absol. vel c. abl. vel c. de. induere (chlamyde purpurea pontificali) – (mit dem päpstlichen Purpurmantel) bekleiden, ‘immantieren’ (de re v. vol. IV. p. 1323,63):* ORD. elect. pap. A 1,2 *in quem maior pars cardinalium convenerit, ipsum archidiaconus de pluviali amantat et electo nomen imponit. 1,20 quando extra urbem eligitur, cum amantant, cantant ‘te Deum laudamus’.* 2,1 *vadit ad Sanctum Petrum amantatus rubeo pluviali. cf. *immantare.*

post p. 223,35:

- 65 **adnepos**, -otis *m.* *abnepotis filius, atavi nepos* – Ururgroßenkel: EPIST. Teg. II 112 p. 142,1 *-os et adneptis VI^a generatio et V^{us} gradus est (cf. comm. ed. p. 141).*

adneptis, -is *f.* *abnepotis filia, atavi neptis* – Ururgroßenkelin: *v. l. 64.*

post p. 228,19:

adnubilo (ann-), -are. *obnubilare – vernebeln, verdunkeln*: PETR. CAS. chron. 4,109 p. 574,29 ne, dum omnes confuse vel dicunt vel loquuntur, veritas -etur.

5 *ad* ***adnuntiativus** post p. 230,47:

adv. ***adnuntiative**. 1 *in adnuntiatione, praedictione – bei der Verkündigung*: EVANGEL. Col. (cod. Darmst. 1640 f. 19^v) regis celestis hic angelus fatur et virgo an-e salutatur mundi redemptorem paritura et ipsa futura caeli regina (*alluditur ad adnuntiationem Domini*). 2 *modo praedicationis, euangelizationis – (das Evangelium) verkündend*: ALBERT. M. Matth. 4,23 p. 99,63 'evangelium ... est bonum nuntium', quod conducit ad regnum, et ideo an-e et exhortative ... debet praedicari et doceri.

15 *post p. 236,14:*

***adoptativus**, -a, -um. *adoptivus – adoptiert*: PAULIN. AQUIL. c. Fel. 1,33 l. 27 propheta ... illum (sc. *Christum*) et apostolus et Deum sine additamento nuncupativi et Filium absque adiectione -i confitentur, quia eqs. (*ibid. saepe*).

20 *post p. 244,39:*

***adoro**, -atum, -are. *rorare – (mit Tau) benetzen*: DYNAMID. Hippocr. 1,5 -tum (ar- ed. V. Rose, *Anecdota Graeca*. 1870. p. 133) minusque madefactum levissimum est (sc. *hordeum*).

ad p. 246,40 post 2. advena:

***advenatus**, -us m. *tributum advenarum – Fremdensteuer*: CHART. Sigeb. 92 p. 194,25 (a. 1221) statuimus (sc. *archiepiscopus*) itaque, ut, quicumque talium (sc. *advenarum*) ad manus abbatis de loco in ius cercensualium ecclesie se offerre voluerit, mortua circa eos -us exactione res ipsorum ... ad suos devolvantur heredes.

35 *post p. 256,34:*

***advestio**, -itum, -ire. *investire – in Besitz setzen*: LEG. Lang. p. 590^b,9 quodsi utile fuerit, quod ipsa femina -ta fuerit, et altercatio evenerit.

40 *post p. 256,66:*

***advitatorium**, -i n. *t. t. liturg. i. q. invitatorium q. d. – Eröffnungsvers, 'Invitatorium'*: LIBER ordin. Sedun. A 45 Dominica tercia: -ium 'ecce, venit rex' (*ibid. saepius, e. g. 106. 236. 752; alternatur c. invitatorium*).

post p. 300,37:

***aequalitas** (e-), -atis f. *aequalitas, uniformitas – Gleichheit*: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 118,22 quo e-s (equalitas C) eiusdem motus omnis diversitatis inequalitati principium foret et finis (*v. comm. ed. p. 269sq.*).

post p. 325,16:

***aeromantis**, -is m. (*ἀεϛ et μάντις*) *qui ex aere divinat – einer der aus der Luft weissagt, 'Aeromant'*: THEOD. TREV. phys. 310 -is ab orbe (gloss.: id est aere), aqua pollet ydromante (*cf. notam ed.*).

post p. 355,21:

***affidatio**, -onis f. (*cf. *affidare*) *actio se in tutelam conferendi – das Sich-Anvertrauen*: INNOC. III. registr. 2,152 ut homines, qui se tibi (sc. *archiepiscopo*) vel ecclesie tue recommendare voluerint, quod secundum terre (*i. Basilicatae q. d.*) consuetudinem '-o' nuncupatur, ... tibi recipere liceat. *v. et vol. II. p. 1118,68.*

post p. 363,56:

afflictim *adv.* *cum afflictione, misere – kläglich*: HERM. SANGALL. Wibor. 1,25 ille (*lucifer, i. diabolus*) *-m* (*afflictum var. l.; efflictim ASBoll.*) clamitans ... surrexit a tellure.

- 5 *ad affligo post p. 366,8:*
adv. ***afflicte.** *afflicto animo, abiecte, triste, maeste – niedergeschlagen, bedrückt, betrübt*: HILDEG. epist. 24,16 ut cum paterna pietate lamentabilem vocem, qua in tribulatione nostra *-e* ad te clamamus, ... exaudire digneris (*sc. archiepiscopus*).

post p. 368,68:

- 15 ***affronto** (*-run-*), *-are.* (*ad et frons; de usu et formatione v. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 378*) *adiacere, attingere – angrenzen*: TRAD. Altaerip. 303 p. 315,13 (c. 1162/1214) III posas, que *-untant* en Pra Salvar desur habens campum Aymoni *eqs.* 304 II posas, que *-ant* campum.

post p. 378,34:

- 20 ***agglisco** (*agl-*), *-ere.* *ardescere, ardere, desiderio fervere – (ent)brennen (für), sich (glühend) sehnen (nach)*: PETR. DAM. serm. 2,6 l. 124 illis ... terrarum finibus beati viri iam medullitus *-bant*, illam terrae glebam suis providere corporibus anhelabant, quam *eqs.* epist. 106 p. 177,10 coepit (*sc. frater meus aegrotus*) quasi cuilibet adventanti gratulabundus *-ere*, iucundanter hilarescere. 118 p. 332,16 quatinus ad tantae solemnitatis gloriam non modo spiritali tripudio mens *agl-*at, sed et ipsa caro, quae afflictata fuerat, refrigerium sensura congaudeat. 137 p. 471,30 qui non interfuimus praeliis, de peractis *-imus* gaudere triumphis.

post p. 379,3:

- 35 ***aggratulatio**, *-onis f.* *gaudium – Freude(nbekundung)*: ALBERT. M. Matth. 14,14 p. 428,30 tertius paragraphus est, in quo quattuor dicuntur, *-is* videlicet occursus et beneplaciti sive dilectionis respectus et misericordiae affectus et miserationis effectus.

post p. 379,6:

- 40 ***aggravamen**, *-inis n.* *dammum, detrimentum – Schaden, Nachteil*: CHART. Stir. IV 380 (a. 1270) ne ... huic negotio dubium vel oblivio fuerit aliquid per processum temporis *-n*.

post p. 383,55:

- 45 **aggressura**, *-ae f.* *aggressio – Angriff, 'Aggression'*: CONST. Melf. 1,18 p. 170,12 que (*poenae*) super *-is* (*aggressionibus R*), violentiis et iniuriis per ... constitutiones ... inducte noscuntur.

post p. 391,59:

- 50 **Agnoitae** (*Gnonitae*), *-arum m.* (*Ἀγνοῖται; v. ThLL. s. v. de secta christiana ('Agnoeten'; cf. LThK. 3I. 1993. p. 240sq. s. v.)*: BERTH. RATISB. serm. exc. p. 67,8 alii male (*sc. sentiunt*) de Dei sapientia, ut Gnonite, qui dicti sunt ab ignorantia (*ex Isid.; cf. notam ed.*), quod Christi Deitas, que sunt scripta de futura die et hora, ignore[n]t.

post p. 395,7:

- 60 ***agnulinus**, *-a, -um.* *qui est ovis, agninus – Schafs-*: PRAECEPT. diaet. II^a 33 mense Septembri lac caprinum aut *-um* (*anuglino, anunculinum, anulnuclinum miclinum var. l.*) *ieiunus bibe (ni subest agnellinus)*.

post p. 404,67:

- 65 ***agonalis**, *-e* (*pro: *agonalis p. 404,26sqq.*) *in editione nova* ALBERT. M. metaph 5,3,6 p. 264,71.

post p. 405,61:

***agonizatorius** (*-isa-*), *-a, -um.* (*agonizare; cf. *agonizator*) *ambitiosus, difficilis – ehrgeizig, herausfordernd, schwierig*:

DHUODA lib. man. 1,1,13 ne me reprehendant pro eo, quod sim temera in tali subintrari \bar{o} (*ci.*, agonisatorio \bar{P} , -trio *ed. vix recte, ut vid.*) acumine laboris, ut tibi (*sc. filio*) aliquid de Deo dirigi audeam sermonem.

5

post p. 414,66:

***aicharius** (ac-), -i m. (*theod. vet.* eicher, îcher) *qui mensuras et pondera aequat, ponderat – einer der Maße und Gewichte eicht, Eichmeister, 'Eicher'*: TRAD. Diess. 39 (c. 1234/41) testes: ... Chönradius murarius, Svikerus venator, ... Chönradius \bar{u} s. 43 Chönradius ac- \bar{u} s, Ulricus faber, Lepus piscator.

10

post p. 414,72:

15 ***aigana**, -ae f. (*cf. theod.* Eigen) *proprietas – Eigen(tum)*: v. vol. IV. p. 1191,4.

post p. 419,52:

20 **alabanda**, -ae f. ($\acute{\alpha}\lambda\acute{\alpha}\beta\alpha\nu\delta\alpha$; *cf.* alabandina) *species carbunculi – Granatart*: ARNOLD. SAXO flor. add. 7 lapides rubei seu ruffi translucetes: -a, balasius eqs.

post p. 420,35:

25 ***alabum**, -i n. (*orig. et signif. inc., cf. W. Horn, E. Born, The Plan of St. Gall. III. 1979. p. 118 adn. 129*) ADALH. brev. Corb. 23 p. 405,23 quae (*minutia*) de illis porcis fit, unde \bar{u} um fit.

post p. 426,23:

30 ***albergatio**, -onis f. *servitium hospitii sive census vice hospitii praestandus – Beherbergung oder Herbergssteuer*: v. vol. IV. p. 617,61.

post p. 439,49:

35 ?***aldarius**, -a, -um. *spectans ad ius aldionum, ad aldionem – das Aldenrecht betreffend, Alden-*: CHART. Ticin. 103 p. 41,31 (a. 1213) \bar{o} nomine (*ni subest *aldiaricius, cf. notam ed.; v. p. 41,22 aldiaritia nomine [item p. 42,11. ibid. al.]*).

40

post p. 454,11:

***aligeninus**, -i m. *alienigena – Fremdling, Fremder*: THIETM. chron. 1,19 p. 24,32 maxima perdicio est \bar{o} s (*A et postulavit H. F. Haefele, aligenienas p. corr. V, alienigenos ed. et CHRON. Thietm.*) regnare. *cf.* 1. alienigenus.

45

post p. 454,32:

***alimen**, -inis n. (*alere*) *confunditur in codd. c. alumen. pabulum – Futter*: CONST. Melf. 1,86 p. 130,27 (edd. H. Conrad et al. 1973) granetarias, piscarias, herbas \bar{u} is (*ci. edd., ut vid.; alu- codd., cf. ed. Stürmer p. 261,3*) et ... omnia, quae per nostram curiam procurantur, ad procurationis suae sollicitudinem revocabit (*sc. procurator*).

50

post p. 459,44:

55 ***aliquarius**, -a, -um. (*cf. aliqualis sim.*) ?*inconstans, levis – ?wankelmütig, flatterhaft*: CONR. MUR. summ. p. 159,28 mulier deridenda ... poterit nominari: ... \bar{u} a, antiquaria, anhelitu fetida.

60

post p. 462,43:

aliquispiam, -quapiam, -quodpiam. *quisquam – irgendwer, irgendeiner, wer auch immer*: CHART. Stir. IV 24 p. 16,35 (a. 1261) Wichardum de Strazburch ... obligarunt (*sc. ministeriales*) ad conpescendum omnem motum impetitionis, qui forte calumpnia alicuius \bar{m} ... possit excitari.

65

post p. 466,49:

***aliuslibet**, alialibet, aliumlibet. ?*dat. alibet. quilibet alius – ein beliebiger anderer (abund.)*: CHART. Basil. B 42 (c. 1230)

quod ... filius meus (*sc. conversi*) suique utterini non debeant nec possint eandem schūpozam cuiquam alibet vendere, sed *eqs.*

5 *post p. 469,34:*

***allectrix**, -icis *f.* *quae allicit, attrahet – eine die anlockt, Werberin:* CONR. MUR. summ. p. 159,28 mulier deridenda ... poterit nominari: ... amorosa, -x.

10 *post p. 473,21:*

allegorista (-lig-), -ae *m.* (ἀλληγοροιστες) *explanator (scripturarum) secundum sensum allegoricum – allegorischer Erklärer (der Schrift):* GLOSS. psalt. Lunaelac. 60,3 fines terrae Iudaeam significat, ... alli-ae autem dicunt: quando terrena opera transit (*sim.* 100,8 -ae. 103,27). 100,6 secundum -as.

post p. 478,11:

***alligantia**, -ae *f.* (alligare) *ligatura – Verknüpfung:* WILH. SALIC. chirurg. 2,12 p. 335^D quia diaphragma reflectitur in sua contiguatione et -a cum spina et costis. 2,23 p. 339^A ex continuatione et -a nervorum cum cerebro.

ad almus post p. 491,58:

25 *adv.* ***almiter**. *pie, clementer – gütig, gnädig:* FORM. Salisb. II 3,22,5 -r mihi fidem tuam ostendis (*sc. dominus*).

post p. 504,27:

***altaragium** (altena-), -i *n.* (altare et -agium; *cf.* Stotz, *Handb.* 2,VI § 70.9) *obventio altaris – Altareinkünfte:* 30 INNOC. III. registr. 2,90 p. 190,29 ecclesiam de Tonaio cum medietate -enagii (*sc. confirmamus; v. notam ed. et cf. DuC. s. v.*).

post p. 511,39:

35 ***alterificus**, -a, -um. *diversus, dispar, alius – verschieden (beschaffen), unterschiedlich, anders:* PETR. VINDOB. epist. 7 (*MediaevStud.* 24. 1962. p. 20; c. 1170) non ex eodem unus est Deus et trinus, sed proprietatibus -is (*ex Sophronii epist. synodica, v. notam ed.; cf. PG 87/3,3160^A ἐτέρας*) est trinus et 40 essentia individua est unus.

post alx p. 531,9:

***alymphaticus**, -a, -um. *lymphaticus, madens (lacrimis) – tränenmass, feucht (von Tränen):* ODILO CLUN. Adelh. 15 45 crederes eam ... quasi iam martyrīs Mauriciī vestigia invenisse -o (lymphatico *SI*, ac lacrimoso *add. TI*) ore perlingere.

post p. 532,50:

50 ***Amalficola**, -ae *m.* *incola civitatis Amalfi q. d. – Bewohner von Amalfi, 'Amalfitaner':* WILH. APUL. gest. 3,417 Gisulfo mandat Robertus, A-as cesset vexare. *cf.* Apenninicola, *Audomaricola *sim.*

post p. 536,52:

55 **amaro**, -are. *amarum reddere – verbittern:* CARM. Bur. 77,32,2 quisquis amat, itaque mei (*sc. puellae*) recordetur nec difficat illico, licet -etur. 77,33,4 dulce mel qui appetunt, sepe 40 stimulantur; sperent ergo melius, qui plus -antur.

60 *post p. 537,4:*

amarulentus, -a, -um. *acerbus – bitter, kränkend, gehässig (in der Rede):* CONR. MUR. summ. p. 159,29 mulier deridenda ... poterit nominari: ... -a, ... avara *eqs.*

65 *post p. 547,50:*

***amblacium**, -i *n.* (*cf.* Wartburg, *Frz. etym. Wb. I. p. 83sq. s. v.* *ambilattium) *subiugium lorum – Jochriemen:* ADALH. brev. Corb. 4 p. 380,10 iugum cum -o et coiunclis.

post p. 558,43:

- 5 ***amezator** (admiz-, am(m)iz-, amita-, amensa-, -zia-), -oris
m. (cf. *ital.* mezzo, mezzatore; *v. et Sella, Gloss. Lat. Emil. et*
Gloss. Lat. Ital. s. v.) *mediator* – *Mittler*: CONST. Melf. 1,81
 de iunctis et -bus (amiz- O, amit- V2, amezi- Va) sublatis: ...
 cum ... statutum sit, ut iudices de questionibus cognoscentes
 per nostram celsitudinem debeant promoveri, iunctas et -es
 (adm- Pa, amiz- R, ammi- C, amens- V2), qui per privatorum
 consensus ad decidendas questiones ... eligebantur hucusque,
 10 ... eligi prohibemus.

post p. 604,2:

- 15 ***anaboleus** (n-), -a, -um. (ἀναβολεύς) *fort. de*
ferramento ad saniem sim. extrahendum apto ('Eiterzieher'):
 ARS med. 6 (MittellatJb. 22. 1987. p. 31 l. 37) <a>n-us (v.
comm. ed. p. 37 adn. 37).

post p. 617,59:

- 20 ***anastrophalis**, -e. (ἀναστροφε) *t. t. rhet. et philos. i. qui*
ad transmutationem, inversionem spectat – die Umkehrung
betreffend (de re v. Lausberg, Rhetorik § 462,3^a et 713):
 THEOD. TREV. phys. 384 arithmeticalis index, rerum digna
 suppelex, natura compta strophis et res -is, duo sunt ad se
 reversa, contra semel adorsa.
 25

post p. 637,68:

- 30 ***angeleitas**, -atis *f.* *natura angelica – Engelhaftigkeit*:
 ALBERT. M. div. nom. 4,180 p. 265,37 in angelo tamen,
 secundum quod est angelus, id est, in quantum stat sub forma
 -is, quae declarationem divinae bonitatis in eis ostendit
 secundum nomen, secundum perfectionem gratiae et gloriae,
 non potest esse in eis aliquid malum.

post p. 639,11:

- 35 ***angelitus** *adv.* (angelus, cf. caelitus *sim.*) *1 per angelum,*
ab angelis – durch einen Engel, von Engeln: PETR. DAM. epist.
 28 p. 250,10 meum te (*sc. inclusum*) angelum esse constitui, ut
 in dubiis rebus quodcumque haesitanti ... mihi consilium ex
 40 tuo ore procederet, ita protinus indubianter acciperem, ac si
 vox mihi caelestis oraculi -s intonaret. 114 p. 302,11 quae
 (*segetes spirituales*) caelestibus horreis -s inferantur. 142 p.
 520,10 -s dictum est: 'gloria eqs.' *2 angelice, modo angeli –*
engelgleich: PETR. DAM. epist. 109 p. 218,2 nonne tibi (*sc.*
 45 *papae*) videtur esse mirabile hominem fragili adhuc carne
 circumdatum, ut ita loquar, -s vivere.

post p. 670,21:

- 50 ***anitergium**, -i *n.* (cf. facitergium) *pannus ad anum*
purgandum aptus – Toilettentuch: PETR. DAM. epist. 50 p.
 113,12 vesaniae est ad esculentiores epulas inhiare et -a cum
 eisdem in cuniculos mergenda depingere. 72 p. 364,6 ad
 requisita naturae necessaria ... -a.

pro p. 676,18:

- 55 1. ***annonalis**, -e. *qui ad annonam spectat – Getreide-:*
 CHART. Aquens. 204 l. 16 (a. 1200) medietas unius molendini
 -is et prati septem iurnalia.
 [2. **annonalis** *v.* annualis.]

post p. 687,17:

- 60 ***antapocha** (antep-, antha-, anthip-, -ta, -ca *sim.*), -ae *f.*
 (ἀνταποχε) *cautio, securitas – Gegenquittung*: CONST. Melf.
 1,52,2 actorum notarii ... pecuniam omnem ... ad generalem
 pondus regni recipiant et conservent et de receptis infra diem
 65 receptionis gratis faciant apodixam, et ipsi -cam (-am Ma,
 anthipotam Pa) recipiant de solutis. 1,80 ex instrumentis in
 cartis papiri ... scriptis, nisi sint apoce vel -ce (-ote R,
 anthapoce Pa, antepoche O), in iudiciis ... nulla ... probatio
 assumatur.

post *antecido* p. 693,6:

- 5 ***antecipio**, -cepi, -ere. *antea accipere – vorher annehmen*: CHART. Mog. A II 238 p. 432,9 (1157/58) ab ... Beringero pro contradictione castris nostri quandam suam villulam ... in proprietatem ... recipientes ... pro servitio -epimus.

post p. 693,26:

- 10 ***antedestinatio**, -onis f. *condicio, sors – Determiniertheit, Bestimmung im Vorhinein*: ALBERT. M. div. nom. 5,25 p. 317,15 quandoque ... dicitur praedestinatio praeparatio gratiae in praesenti et gloriae in futuro quasi -o (praedestinatio N), secundum scilicet quod aliquis dicitur destinari in finem sive mitti vel dirigi, et providentur ei ea, quae sunt necessaria in
15 perveniendo ad finem, et sic convenit tantum Christo homini et angelis et hominibus.

post p. 693,31:

- 20 ***antedo**, -datum, -are. *primo dare – zuerst, vorher geben, vorgeben*: HERM. CARINTH. essent. 1 p. 86,15 creatio quidem a primordio principiorum ex nichilo, generatio autem rerum ex -tis principiis usque nunc. *partic. praes. usu subst.*: ALBERT. M. eth. I 777 p. 657,50 ponit quaestionem dicens, 'utrius', id est cuius duorum, 'est ordinare', id est mensurare, 'dignitatem',
25 utrum scilicet '-dantis (p. 1164^a, 23 τοῦ προϊεμένου) vel praeaccipientis'.

post p. 694,50:

- 30 ***antelibatus**, -a, -um. (*per analogiam ad praelibatus formatum; cf. et Stotz, Handb. 2/VI § 163.3*) *separatim scribitur. antedictus, prae-, suprafatus – (vor)erwähnt*: DIPL. Arnulfi 140 p. 212,21 ante libatus ... imperator (*cf. 60 p. 88,12 praelibati monasterii*). *cf. *antetitulus*.

post p. 696,12:

- 35 ***anteopus**, -eris n. *prologus, praefatio – Vorrede*: FORM. Salisb. II 3,10,13 ut quidam peta (*i. poeta*) dixit in -e: 'eqs.' (*v. notam ed.*).

post p. 696,43:

- 40 ***antependium** (antip-), -i n. *vestimentum altaris – Altarbehang, 'Antependium' (de re v. RDK I. 1937. p. 441sqq.)*: CATAL. thes. Germ. 135,9 (c. 1092/ 1104) anti-a et similia ornamenta pretiosa.

post p. 696,49:

- 45 ***anteipes**, -edis f. *pes prior – Vorderfuß*: CARM. de nat. animal. 1979 -des necit *vespertilio* alis, non posteriores. 1989 -des nexos gerit et non posteriores.

post p. 698,8:

- 55 ***antepraedicamenta** (-pre-), -orum n. *de opere Boethii introductio ad syllogismos categoricos q. d. i. q. introductio, prolegomena ad Categorias (vel Praedicamenta q. d.) Aristotelis – Einführung in die Aristotelischen Praedikamente (in titulo libri)*: SIGEB. GEMBL. catal. 246 laudent eum (*Boethium*) seculares, quod ... Antepre-a ... scripserit.

post p. 701,20:

- 60 ***antesum**, -esse. (*cf. theod. vorsein; v. J. u. W. Grimm, Dt. Wörterb. XXVI. 1951. s. v.*) *usu absol., c. contra, pro. adiuvare – in Schutz nehmen (gegen, vor)*: CHART. Tirol. notar. II 177 (a. 1242) Conradus ... pro se et pro claustro de Piburch dixit se bene fore solutus a Egenoni Parvo de XXV
65 libris Ver. ... et promisit ei -esse contra claustrum ... et contra quilibet personam (*sim. 265^b pro quilibet personam. 387. cf. e. g. 101^a p. 58,8 si ... unus alii non adiuvaverit contra quilibet hominem*).

post p. 701,34:

***antetitulus**, -a, -um. *separatim scribitur. antedictus, prae-, suprafatus – oben genannt, (vor)erwähnt*: DIPL. Arnulfi 57 ut -us (ante titulus ed.) fidelis noster de hiis omnibus ... liberam ... habeat potestatem tenendi eqs. (v. P. Kehr, *SBBerl.* 1939/IV. p. 51 et adn. 4). 140 p. 213,3 ut ipsa collectio fratrum omnes res ante titulas ... in suos usus ... habeant (cf. 145 istis infra titulatis casis dotavimus eqs.). cf. *antelibatus, *infratitulus.

10

post p. 708,29:

***anticlasis** (-tyc-), -is f. (cf. ἀντικλάσις, ἀνάκλασις, ἀντανάκλασις) t. t. *gramm. et rhet. i. q. reflexio, (ant)anacclasis – Wiederaufnahme (eines Gedankens im Dialog), Umdeutung (de re v. Lausberg, Rhetorik § 663)*: CONR. MUR. summ. p. 61,15 faciunt *subscriptae figurae* interdum incongruitatem, interdum intellectus obscuritatem: ... anty-is.

15

post p. 710,34:

***antimetabole** (-thym-, -bula) f. (ἀντιμεταβολή) t. t. *gramm. et rhet. i. q. per-, commutatio – Umstellung, Überkreuzung (de re v. Lausberg, Rhetorik § 801)*: CONR. MUR. summ. p. 61,14 faciunt *subscriptae figurae* interdum incongruitatem, interdum intellectus obscuritatem: ... anthy-ula.

25

post p. 714,39:

***antiquioritas**, -atis f. *aetatis gradus – (Reihenfolge nach dem) Dienstalter, 'Anciennität'*: CONR. MUR. lib. ordin. 179 in ista (sc. *nativitatis Domini*) die ... plebanus, vel plebano absente ... aliquis canonicus antiquior in ordine sacerdotum, missam in gallicantu ... celebrabit ...; tamen si ista -s cadit in ministros publice misse, ebdomadarii proximi antiquiores in ordine sacerdotum, subdiaconorum, diaconorum ad missas in gallicantu et mane prenotatum ordinem observabunt.

30

35

post p. 722,36:

***antithema** (-thyt-), -atis n. (ἀντί et θέμα, cf. ἀντίθεσις) t. t. *gramm. et rhet., fort. i. q. antithesis, immutatio – viell.: 'Antithese', Änderung, Umstellung (de re v. Lausberg, Rhetorik § 462.2 et 495)*: CONR. MUR. summ. p. 61,15 faciunt *subscriptae figurae* interdum incongruitatem, interdum intellectus obscuritatem: ... anthy-a.

40

post p. 722,55:

***antithetus** (-te-), -a, -um. (ἀντίθετος) *contrarius, contra-, oppositus – kontrastierend, gegensätzlich, widersprechend*: PS. VEN. FORT. Leob. 35 quidam ex monachis vocabulo Tyrannus crudelis quidem -teto nomine, sed praeclarus virtute.

45

50

post p. 725,45:

***antyx** (antus) *subst.* (ἄντυξ) *orbis – Kreis(lauf)*: EUGEN. VULG. calend. 25 bis bino bisseño tempore mense in quadriga rotans fugit inpausabilis antus (v. *notam ed.*).

55

post p. 751,9:

- 5 ***apocrisiarius**, -us *m.* (cf. ἀποκρισιάρχιος) *munus apocrisiarii, custodis monasterii – Amt des (Kloster-)Schatzmeisters (de re v. vol. I. p. 752,20): SYRUS Maiol. 1,13 l. 9 -us officium eidem iniunxit (sc. abbas).*

post p. 758,5:

- 10 ***aporrhia** (aporia), -ae *f.* (ἀπόρροια) *derivatio – Abfluss (usu medic.): PS. HIPPOCR. sang. 6 cui (sc. sanguini caliginoso) ... -am (aporiā codd.) facis: phlebotomabis illum (sc. patientem) de vena cephalica.*

post ***aposisia** p. 758,16:

- 15 ***aposiopesis** (-syoposis), -is *f.* (ἀποσιώπησις) *t. t. gramm. et rhet. i. q. reticentia, interruptio – Abbruch (eines Satzes; de re v. Lausberg, Rhetorik § 887sqq.): CONR. MUR. summ. p. 61,15 faciunt subscriptae figurae interdum incongruitatem, interdum intellectus obscuritatem: ... -yoposis.*

post p. 789,22:

- 25 ***Appenninicolus**, -a, -um. (cf. Appenninicola) *Appenninum colens – die Appenninen bewohnend: GESTA Bereng. 4,78 nec remove viros cessat de parte superbos fortis Adalbertus iuvenilibus obsitus annis, A-as fausto „qui nomine, (an quin omine? v. notam ed.) turmas elicit (gloss.: producit). cf. *caelicolus.*

post p. 791,72:

- 30 ***appetibilitas**, -atis *f.* *qualitas appetibilis, incunditas – Eigenschaft erstrebenswert zu sein, das Erfreuen: ALBERT. M. eth. I 19 p. 17,18 omnium appetibilium debet esse una forma prima, quae est causa -is in omnibus. 249 p. 218,53 sustinere ... terribilia dicit in universali quandam -em.*

post p. 812,38:

- 40 ***appretiabilis**, -e. *qui taxari potest, aestimabilis – ab-, einschätzbar: ALBERT. M. eth. I 405 p. 344,44 mensurantur (sc. artificialia) quantum ad hoc accidens ipsorum, quod est -e esse. p. 344,54 quamvis non convenient omnia vel in forma vel in materia, secundum quod sunt artificialia, conveniunt tamen in forma artis cuiusdam universalis ..., et sic sunt -ia (sim. 406 p. 345,61). 407 p. 346,40 ‘omnia’, quae commutantur, ‘oportet’ esse -ia’ (cf. p. 1133^b,14sq. δεῖ πάντα τετιμηθῆαι) et comparabilia ad invicem.*

post p. 823,16:

- 50 ***appunctatio**, -onis *f.* *actio appunctandi, appungendi – das Versehen mit einem Punkt, ‘Appunktierung’: ALBERT. M. Matth. 5,18 p. 127,67sq. apex ... non est littera, sed -o litterae superius vel inferius facta, quia mos est Hebraeis appunctare litteras, ut diversa sonent, sicut sola aleph per diversas -es sonat omnes vocales.*

- 55 ***appuncto**, -are. *appungere – mit einem Punkt versehen: v. l. 51.*

post p. 837,67:

- 60 ***aquaeductor** (aque-), -oris *m.* *qui aquam ducit – Wasserfuhrmann (fort. pro cognomine): ACTA civ. Rost. C 672 (c. 1261/72) Helmicus aque-r posuit Hermanno Westphal hereditatem suam.*

post p. 870,51:

- 65 ?***arbuncula**, -ae *f.* *arbuscula, frutex – Bäumchen, Strauch: ANNAL. Plac. a. 1284 p. 580,50 (epist. presb. Ioh. q. d.) sic piper sicutus de -is combustis colligitur (sed cf. G. Oppert, Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte. 1870. p. 171 l. 82 sic piper siccatur et de arbusculis siccis colligitur).*

post p. 875,10:

- 5 ***arcedo** -inis f. (?arcere) ?fascia, ligamen – ?Binde, Verband: LIBER tram. 178 p. 249,11 licentia (sc. sanguine minuendi) ... accepta eat frater indicare cellerario, ut habere faciat -em (v. notam ed.; cf. UDALR. CELL. consuet. 2,21 p. 709^D tollens ... fasciam de lecto suo ad hoc [sc. minutionem sanguinis] necessariam).

post p. 890,4:

- 10 ***archifrater**, -is m. collega – Mitbruder im Amt (de archiepiscopo): EPIST. pont. Rom. 178 p. 350,10 consentientibus ... in hoc nostrę apostolicę paternitati -bus in sinodum Ravenne aggregatis, videlicet Petro Ravennate, Rodaldo patriarcha Aquilegense, ceteris et episcopis.

post p. 891,43:

- 15 ***archimaritus**, -i m. princeps maritus – Erzgemahl: ALBERT. M. Matth. 1,2 p. 14,71 patriarcha est princeps pater, sic dictus, quia in transfusione sui seminis non attendit legem concupiscentiæ carnalis ...; in talibus (sc. patriarchis) igitur amor posteritatis præcedit, et subicitur lex concupiscentiæ; hæc etiam est causa, quod dicitur patriarcha et non -us, quia eqs.

post p. 892,32:

- 25 ***archipatrator** (-hep-), -oris m. in tmesi. summus creator – höchster Schöpfer (de Deo): VERS. cod. Sangall. 227 p. 144 (s. VIII.^{ex}) Princeps (i. Deus) ipse custodiat eximiumque pastorem (i. Eginonem episcopum), arche- poli evique -patrator, moeniaque ipsa (i. Veronam; cf. W. Berschin, A. Zettler, Eginon von Verona. 1999. p. 29).

post p. 991,61:

- 35 ***articulator**, -oris m. qui per articulos distinguit, calculator – Rechenmeister: DHUODA lib. man. 6,4,47 -es peritissimorum usque XC novem in sinistram partem computantur nodis.

post p. 1022,45:

- 40 ***asciola**, -ae f. ascia, dolabra – (Streit-, Brech-)Axt: EKKEH. I. (?) Wibor. 33 libratis -is tria capiti vulnera sanctę martyri infligunt (sc. pagani; cf. W. Berschin et G. Becht, ALMA 44/45. 1983/85. p. 9sq.).

post p. 1030,29:

- 45 ***asinata**, -ae f. onus asini – Eselslast (de mensura; v. DuC. s. v.): CHART. Sigeb. 56 p. 127,1 (a. 1148) sorores quotannis X maldros solvebant hospitali ex decimis suis, sed amodo has X -as ipse habeant, et XV iugera hospitalis erunt in omni utilitate sua.

post p. 1053,51:

- 55 ***assemblata**, -ae f. (cf. ital. assemblare, assemblare) conventus – Versammlung: INNOC. III. registr. 1,257 p. 359,28 si quando curia sub certo banno inhibuerit fieri -as.

post p. 1058,13:

- 60 ***assequax** (ads-), -acis m. administer – Helfersbelfer, Komplize: ACTA civ. Wism. A 773 (c. 1258) dominus Henricus ... spoliavit in portu Vemerem dominum Helmvigum eqs.; eorum ad-es et adiutores erant Hosicus ..., Thidericus socer suus ...; summa spoli LX <m.> Slavice monete ..., pro quibus positi sunt extra pacem.

post p. 1065,37:

- 65 ***assertorius**, -a, -um. qui sententiam, affirmationem, testimonium asserit – eine Behauptung enthaltend, beweisend: ALBERT. M. sent. 3,39,10 p. 746^a,2 sunt enim, qui distinguunt inter iuramentum -um et promissorium et dicunt, quod -o

iuramento coacto, ut scilicet aliquid asserat, quod scit esse verum, iuramentum, obligat ad dicendum illud.

post p. 1066,55:

- 5 ***assessus**, -us m. *sessus, sella* – Sitz (de bestia ad equitandum idonea; in lusu verborum pro assonantia q. d.): VITA Willh. II (DtArch. 58. 2002. p. 514; s. XII^{med.}) o vere beatum Christi famulum summe humilitatis Willhelmum, qui suum proprium -um deformem optaverat asellum, cuius servuli servulorum innumerum possidebant equum.

post p. 1070,8:

- 15 ***assignabilis**, -e. *demonstrabilis* – darstellbar, beweisbar: HERM. CARINTH. essent. 2 p. 204,25 omnium multiplex quedam vis intrinseca secundum communem naturam nullo modo, secundum proprietates difficile -is.

post p. 1077,18:

- 20 ***assimilabilis**, -e. *comparabilis* – vergleichbar: CARM. Teg. 27,45 (DtArch. 18. 1962. p. 499; c. 1160/80) ab Iosue factis exemplis te (sc. patrem) cano tractis, nam signis veris ipsi similandus haberis; ... illi, dilecte pater, -e recte, quam valet ipse parum contra te rex tenebrarum.

post p. 1085,56:

- 25 ***assolatum**, -i n. *quod solum, singulum est* – etwas das isoliert, einzeln, allein ist: HUGO HONAUG. hom. 2,37,2 p. 207 ex solitudine nascitur unio, quae magis proprie 'unio', ab unico deberet appellari quam 'unio', quod descendit ab unito; aliud enim est unitum, aliud unicum; illud adunatorum significat societatem, istud -i singularitatem (fort. per pravam interpr. ex Tert. nat. 1,10,48. apol. 15,6; cf. ThLL. s. v. adsolo).

post p. 1125,12:

- 35 ***athles** subst. f. *usu attrib. athleta, heros* – tapfere Frau, Heldin (translate de muliere virtute praedita): WILLETR. Sus. 86 dum foret hic sola ... memoranda patrona -s.

post p. 1138,36:

- 40 ***attaminatio**, -onis f. *contaminatio, pollutio* – Befleckung: PETR. DAM. serm. 72,10 l. 243 quod si vel otiosi sermonis vel exigui cuiusquam reatus -e (-em var. l.) contingimur (contingimus var. l.), facile est, ut levis poenitentiae satisfactione purgemur (antea l. 238 sceleris contaminatione). 45 72,12 l. 281 sceleris -e.

post p. 1144,47:

- 50 ***atterminus** (ate-), -a, -um. (cf. ThLL. s. v. ?attermino) *attiguus* – angrenzend, anliegend: CHART. Fridesl. 18 (a. 1237) procuratoribus fratrum Minorum ... vicum suis edificiis aptum, qui a valva loco, in quo morantur, ate-a usque ad turrim proximam extenditur, ... vendidimus.

post p. 1150,25:

- 55 ***attingibilis**, -e. *qui attingi potest* – erreichbar, zu erlangen(d): DAVID expos. reg. 6,25 'haec', voluntaria mendacitas et evangelica paupertas, 'est illa celsitudo' ad culmen perfectionis attollens 'altissimae paupertatis' paucissimis -is.

post ***audius** p. 1201,35:

- 65 ***Audomericola**, -ae m. *incola civitatis s. Audomari q. d.* – Bewohner von St-Omer (fort. de monachis s. Bertini): SIMON SITH. gest. 2,120 qui (Arnoldus) ab A-is susceptus ex hoc monasterio sibi fecit munitionis castrum, unde rebellaret. cf. *Amalficola.

post 2. auricella p. 1248,54:

3. ***auricella**, -ae f. (cf. *ital.* oricello [*Roccella tinctoria* L. *sim.*]) *pannus roccella q. d. tinctus, violaceus vel caeruleus* – mit Lackmusflechte gefärbtes, violette oder bläuliches Tuch: URSO element. 4 p. 116,11 -e color ex colore ignis magis et ex colore aeris minus innascitur (*v. comm. ed. p. 210*).
- 5 ***auricellatus** (-cil-, -lleus), -a, -um. (cf. 3. **auricella*) *roccella q. d. tinctus, violaceus vel caeruleus* – mit Lackmusflechte eingefärbt, violett, bläulich: URSO element. 4 p. 115,26 sericum -um ad coloris conservationem indico
- 10 liquore afficitur, unde eius color colori similis est rutilanti pavonis. p. 116,13 si panno -o vinum effunditur, illud aeris in ignem resolvitur, unde ... ignis augmentatione -o (-eo CO, -illeo R) colore perempto solus color ignis rubeus in subiecto conspicitur.
- 15 *post p. 1271,35:*
***austernus**, -a, -um. *australis* – südlich, Süd-: ALBERT. M. Iob 2,11 p. 48,39 sicut auster -o flatu dissolvit.
- 20 *post p. 1284,46:*
***autopathia** (lit-), -ae f. *partim graece scribitur.* (ἀυτοπάθεια) *amor sui* – Eigenliebe, Selbstbezogenheit: THEOD. TREV. phys. 446 persona sumit una, quid sit λιτοπ-α, alterna cum persona refert eteropatia. 451 'amo me' prosopa
- 25 quod sit, personę fit et infit, sic est λιτοπ-α, hoc est eteropatia (*de fonte et script. v. notam ed.*).
- post p. 1284,56:*
 ?***autula** (att-), -ae f. *de monstro fabuloso fort. i. q. antholops q. d. – viell.: Antilope:* CARM. didasc. 644 en ... -a (att- var. l.) cum lato cornua tragelapho (*v. notam ed.; cf. Lampe, A Patristic Greek Lexicon. 1961. p. 138^a et Lex. zur byzant. Gräzität s. v. ἀνθόλωψ*).
- 35 *post p. 1295,36:*
 ?***axigo**, -onis m. ?*axedo* – ?*Achsnagel:* GLOSS. psalt. Lunaelac. 76,19 ,quia impeditur (*sc. rota*), in₂ (quae impetum et M) iram Dei currus Aegyptiorum ducebantur; coniunxit (*sc. Deus*) enim eorum -es, et vis magna sonitum faciebat (*v. notam ed.*).
- 40 *post p. 1295,40:*
axilla (assella), -ae f. *ala (minor)* – Achsel(höhle): CONR. MUR. physiol. 529 porca cibatur primogenitum de lacte prioris,
- 45 hoc est ass-is, mamille, proximioris.

post p. 1312,72:

- ***bagerna** (baie-, baiarna), -ae f. (francog. berne; v. E. Gamillscheg, *Etym. Wb. d. Frz. Sprache.* 21969. p. 104^B s. v. berne 3.) *caldaria, patella salaria* – Salzpfanne, Solbehälter:
 5 ACTA reg. Burgund. 65 p. 209,2 ut quasdam res nostras, que site sunt in Salinis ..., videlicet bai-am unam ..., concedere deberemus (sc. fratres) vobis (sc. comiti). p. 209,8 ut ... census persolvatis (sc. comes) ad fratres ex bai-a solidos X. DIPL. Frid. I. 193 p. 324,34 quicquid possidet (sc. monasterium) in burgo
 10 Ledonis, baiarnas scilicet et furnos et alia plurima (cf. et ind. p. 466).

post p. 1322,20:

- ? ***balicionarium**, -i n. (orig. et signif. inc.; fort. de quodam signo sanctitatis papae [‘ein päpstliches Hobeitszeichen’]) ORD. elect. pap. A 3,10 ante omnem processionem vadunt duo acoliti ... in manibus portantes -um (ba'cionarium cod.; baculum? ed., oblationarium ci. Mabillon)
 15 circa equitaturam deferentem capellam pape (v. notam ed.).
 20

post p. 1336,64:

- ***bandorum** (bla-), -i n. ?nom. pl. -es: l. 24. (bandum; v. et DuC. s. v. 1. bandum p. 548^a) *bandum* – Banner: ORD. elect. pap. A 3,9 quae (vexilla) bl-a vocantur (cf. B 2,9 -es [ni leg. -a]). A 4,15 draconariis, qui bl-a portant, V solidos (sc. dat camerarius).
 25

post p. 1348,36:

- ***bansta**, -ae f. (cf. prov. banasta, francog. vet. banaste sim.; v. Wartburg, *Frz. etym. Wb. I. p. 328^{4sq.}*) *corbis, fiscus (viminibus confectus), cista* – (Weiden-)Korb, Benne: ADALH. brev. Corb. 13 p. 381,17 vasa ad ipsum (sc. horti excolendi) officium pertinentia, sicut sunt vanni, -ae vel alia quaelibet huiusmodi (de interpr. var. v. DuC. s. v. banastum et
 30 W. Horn, E. Born, *The Plan of St. Gall. III. 1979. p. 108 adn. 82*).
 35

post p. 1365,47:

- barbarolexis**, -eos f. (βάρβαρος λέξις) t. t. gramm. et rhet. i. q. usus verborum barbarorum – Gebrauch nicht-lateinischer Wörter (de re v. Lausberg, *Rhetorik* § 477): CONR. MUR. summ. p. 60,22 pro vitiis in prosaico dictamine haberi debent barbarismus, solicismus, -is (v. notam ed.).
 40

post p. 1371,11:

- ***barbirasor**, -oris m. *barberius* – Barbier: ACTA civ. Rost. C 906 (c. 1261/72) Clavus -r de Lubeke.
 45

post p. 1380,37:

- barrinus**, -a, -um. *elephantinus* – vom, wie beim Elephanten, Elephanten-: CONR. MUR. physiol. 553 corpore prepollens et robore bestia dira rinoceros, ... equino corpore, planta -a.
 50

post p. 1382,24:

- ***basilatus**, -eris n. (basis et latus) t. t. math. de numeris figuratis ('Figurenzahlen'; loci spectant ad Boeth. arithm. 2,24) i. q. latus ex quo pyramis excrescit, basis latus (pyramidis) – Grundseite, -kante (der Pyramide): RHYTHMIMACH. 14,23 'de variis' ... 'figuris', que ... descripta sunt, disponuntur piramides tantum et bases et -a (basilatam G) in rithmimachia. 14,24 quia eadem (sc. pyramidis) basis excrescit a senario, ipse senarius vel omnes numeri, qui eiusdem basis explemt summam, -a vocantur. 14,25 sunt ... ipsius (sc. pyramidis ter curtae) -a
 60 VIII vel omnes illi, qui basis ipsius efficiunt quantitatem; habent ... -a 'tot unitates' in se, quot unitates continent singule 'piramides in latere'.
 65

post ***batallus** p. 1393,2:

5 ***batarinum**, -i n. (cf. prov. molin batan; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. I. p. 296^a s. v. battuere; cf. DuC. s. v. batarium, batatorium; bisp. batán) *fullonica – Walkmühle*: INNOC. III. registr. 1,545 p. 789,19 in molendino et -o de Gunencort. p. 789,23 sedem -i, in quo molendinum edificastis (sc. sorores).

post p. 1398,13:

10 ***bawarizo**, -are. (per analogiam ad graecissare, graezizare sim. formatum) *partic. praes. usu subst. baiuvarice q. d. loqui – baierisch reden*: HEINR. TEG. Quir. I app. p. 256,11 Noricorum ... in ultimo oriente ... usque hodie manet origo, quod pene omnibus notum a probatissimis etiam nuper accepimus, qui perigrinati usque illuc -antes audierant.

15 post p. 1428,45:

20 ***benefactorius**, -a, -um. 1 de hominibus i. q. *beneficus, benignus – wohltätig*: CONR. MUR. summ. p. 158,7 quilibet de ... amicis poterit appellari: ... *beneficus, benefactor, -us, bonus*. p. 158,25. 2 de verbis i. q. *beneficientiam exprimens – Wohltätigkeit zum Ausdruck bringend*: CONR. MUR. summ. p. 162,19 prosator videat, que verba convenient mittenti pro personarum et negotii qualitate, nam sunt verba ... *beneficialia, -a, benefactiva*.

25 post p. 1431,4:

***beneficientosus**, -a, -um. *beneficus, beneficiosus – wohltätig*: CONR. MUR. summ. p. 157,21 quilibet de nobilibus ... nominetur: ... *beneficus, bellicosus, -us, carus*.

30 post p. 1454,53:

35 ***bessus**, -i m. (bis; cf. prov. besa, francog. vet. besson sim.; v. Wartburg, Frz. etym. Wb. I. p. 381^b s. v. ²bissa) *dolabra – (Doppel-)Hacke*: ADALH. brev. Corb. 13 p. 381,14 unusquisque (sc. hortulanus) habeat ad ortum excolendum -os duos, secures tres.

post p. 1460,63:

40 ***bibimentum**, -i n. *liquor – Flüssigkeit*: PS. CALID. lap. p. 399 da ... ei aquam siccam et calidam et iugem cum forti claratione et subtili imbibitione, scilicet guttam ad guttam; et si dares ei (sc. *tincturae*) minus de istis (sc. *aquarum*) -is, confunderetur. cf. ^{*}imbibitio.

post p. 1461,25:

45 ***bibitor**, -oris m. *potator – Trinker*: CHRIST. STAB. Matth. 11 l. 247 grece melius sonat ΟΙΝΟΠΩΤΑΟΣ quam latine, quia grece 'vini potens' sonat, latine '-r vini'.

post p. 1467,34:

50 ***bicapitalis**, -e. *biceps – zwei-, doppelköpfig*: VOLQUIN. serm. 98 (StudMediev. III/3. 1962. p. 325; a. 1154) -is ... vel tricapitalis es (sc. *clericus vel canonicus*), dum tu duas vel tres praebendas, tu duas vel tres ecclesias tenes, et sic deinceps, quo tibi plura succreverint beneficia, plura succrescunt et capita, et quo plura creverint, inde deformius monstrum coram Christo et ecclesia apparebis.

post p. 1470,30:

60 ***bicors**, -dis. *fallax – doppelzüngig (usu subst.)*: CONR. MUR. physiol. 386 pars (sc. *onocentauri*) hominem fingit, asinum pars altera pingit; moribus informes notat pecus atque -es (de fonte v. notam ed. p. 69).

post p. 1470,47:

65 ***bicurtus**, -a, -um. t. t. math. i. q. *duobus gradibus, bis curtus – um zwei Stufen, zweimal verkürzt*: WERINH. rhythmicmach. 365 py<ramis> ... alia perfecta, alia imperfecta sive curta; curtarum alia moncurta, alia -a, tricurta, tetracurta; sive ergo py<ramis> sit trigona sive tetragona, si aufertur

primum latus, dicitur monocurta, si II, dicitur bi<curta>, si auferuntur tria latera, tricurta (cf. 235 si II gradus desunt, dicitur *pyramis* bis curta, si III, ter curta).

5 *post p. 1474,4:*

***bifons**, -fontis. *duobus fontibus praeditus – mit zwei Quellen versehen, 'zweiuellig'*: EUPOLEMIUS 2,648 urbs est Iudae – Iordane -e propinquo – condita semiferis olim sedes Chananeis, nomen ei Ihericho (*v. notam ed.*).

10

post p. 1481,72:

***bionymus** (byonimus), -a, -um. (διώνυμος) *binominis – mit zwei Bedeutungen versehen*: GLOSS. psalt. Lunaelac. 77,60 byonimus est selo, dicitur enim selo tabernaculum (*v. notam ed.*). cf. *binomius.

15

post p. 1482,52:

***bipedo**, -are. (*per analogiam ad repedo sim. formatum*) *de motu pedum i. q. trepidare, titubando terram calcare – unschlüssig auf der Stelle treten*: *v. vol. III. p. 1268,17sq.*

20

post p. 1490,67:

***bisticus** subst. *neuma quaedam ascendens duarum vocum – zweitonige aufsteigende Neume* (cf. *Lex.MusLat. I. p. 230*): TAB. neum. B 7 p. 52 orix, -us et gradicus.

25

post p. 1493,52:

***bivira**, -ae f. *vidua secundo maritata – wiederverheiratete Witwe*: PETR. DAM. epist. 85 p. 458,20 paenitebat initi connubii, et alterum forte virum iam metuebat (*sc. homo aegrotus*) uxori, et quam cernebat noviter nuptam, iam quodammodo quasi -am deputabat.

30

post p. 1501,7:

***blandorum** v. *bandorum.

35

post p. 1506,64:

***blavaticus** (plaba-), -a, -um. *caeruleus – blau*: CONST. imp. II 427,71 (a. 1244) nobiliori quam griseo et viliori plab-ō veste non utantur (*sc. rustici*).

40

post p. 1511,19:

***boiacum**, -i n. (*francog. boiac* [*'Herbergsrecht'*], *v. DuC. s. v. boiac*) *servitium hospitii sive census vice hospitii praestandus – Beherbergung oder Herbergssteuer*: INNOC. III. registr. 1,319 p. 462,10 ut a Cabilonensis ecclesie ..., que potestas -i dicitur, molestatione cessaret *archidiaconus*.

45

post p. 1517,37:

***boningae**, -arum f. (*theod. inf. vet. böōninge*; cf. *Mittelniederdt. Handwb. I. p. 317*) *reditus cocturae salis (per ultimos anni dies factae) – Erträge des Salzsiedens (während der letzten Siedetage des Jahres)*: CHART. Luneb. 111 p. 71,45 (a. 1273) in eligendo ... magistro putei et dominiis et -is.

50

post p. 1547,34:

***botermannus**, -i m. (cf. *theod. inf. vet. bot[t]erman*; *v. et J. u. W. Grimm, Dt. Wörterb. II. 1860. p. 585 s. v. buttermann*) *negotiator, institor butyri – Butterhändler, -träger*: ACTA civ. Wism. A 528 (c. 1260/70) in hereditate Gerardi -i.

60

post p. 1550,50:

***bovinitas**, -atis f. (bovinus) *natura bovis – Wesensart des Rindes*: GERHOH. (?) tract. II 30 sicut humanitas hominis forma est, ita et equinitas, ut ita dixerim, et -s equi et bovis forme sunt; ... sicut ab humanus humanitas, sic ab equinus equinitas, a bovinus -s eqs. 31 que denominatio, scilicet equinitas et -s et cetera, tametsi de nominibus specificatorum

65

iuxta litteram formentur et eis posteriora videantur, in rerum tamen ratione priora sunt utpote causalia istorum.

post p. 1567,43:

- 5 ***bratteolo**, -are. (*retrograde a bratteolatus, ut vid.; cf. ThLL. s. v.) malleo tundere, in bratteas formare – (flach)hämmern, zu Blättchen formen, zu Blech schlagen.* IDUNG. pruf. argum. 1007 quae ... maior perpera quam aurum, quo facillime potest a vivo templo Dei fames ... repelli, illud cum labore et sumptu -are, filare, intexere.

post p. 1581,25:

- 15 ***brevitudo**, -inis f. *mensura brevis, brevitās – Kürze, kurzes Maß:* CHART. Sil. D II 34 p. 21,10 (a. 1233) habeant (*sc. ministri ecclesiae*) ... vestes ... clericali officio competentes, videlicet ut non rubeas ... nec nimis longitudine nec -e ... indecentes manicas habeant *vestes*.

post p. 1593,38:

- 20 ***brutinus**, -a, -um. (*brutus, per analogiam ad ferinus formatum, ut vid.) brutus – unverständlich, dumm:* CARM. de nat. animal. 1365 bruta ferasque voco -os sive ferinos tales, qui possunt vix ratione regi.

post p. 1600,8:

- 25 ***buccatim** adv. *pro portione, in buccella – portionsweise, mit einem Maulvoll:* HINCM. coll. 3 p. 118,25 bos ... in tritura areę magis laborat triturando, et ad comparationem laboris minus est, quod accipit de loco ad locum -m sumendo.

post p. 1606,65:

- 35 ?***buigno**, -onis m. vel f. (*?francog. bugnon sim.; v. D. Vitali, Mit dem Latein am Ende? 2007. p. 404) ?fons – ?Quelle, Brunnen:* TRAD. Altaerip. 290 (a. 1223) recogniti sunt termini de Unains ... per fideles viros ..., qui hoc modo processerunt: a meta illa, que dividit territoria de Unains, de Chavenie ..., per -em antique grange (*sic*) eqs.

post p. 1608,59:

- 40 ***bulgiolus**, -i m. (*v. Wartburg, Frz. etym. Wb. I. p. 605sq. s. v. bulga; cf. DuC. s. v. bulga, bulgia et ital. bolgia, bolgetta) saccus scorteus – Ledersack:* PETR. DAM. epist. 110 p. 232,26 super pauperes ... et -os perasque gestantes intellectu non indigemus, quos utique manifesta visione conspicimus.

post p. 1625,48:

- 45 ***buricus** (-rr-), -i m. *equus parvus – kleines Pferd:* PETR. DAM. epist. 104 p. 147,11 is, cui insidebas (*sc. imperatrix*), non dicam equus, sed potius burdo vel burricus, vix mensuram desidis excedebat aselli.

post p. 1628,2:

- 55 ***bursicida**, -ae m. *confecto bursarum – Taschner:* ACTA civ. Wism. A 372 (c. 1260) Robico -a. cf. *coricida.